Aruba, toen en nu...

Indiaanse rotstekeningen

Dit artikel heeft, behalve daar waar andere namen genoemd zijn, als voornaamste bron een artikel van de hand van dr. Harold Kelly. De foto's zijn in de jaren '60 gemaakt door dr. Arthur Meiners in de Cunucu Arikok.

door **Evert Bongers**

Tijdens de Preceramische (van 2500 v.Chr. tot 1000 n.Chr.) en de Ceramische periode (van 1000 tot 1515) werd ons eiland bewoond door indianen, de Caiquetios. Zij hebben een relatief groot aantal archeologisch interessante vindplaatsen achtergelaten en dit zijn wel de meest fascinerende:

Indiaanse rotstekeningen zijn op verschillende plaatsen op het eiland te vinden. In grotten aan de Noordkust, zoals die van Fontein en van Guadarikiri, in het binnenland in de overhangende grot van Canashito, of op basaltsteenblokken zoals die bij Ayo. Op 22 plaatsen zijn zo'n 300 à 350 afbeeldingen geïnventariseerd. Het zijn bijna allemaal schilderingen, met twee uitzonderingen: petrogliefen, figuren die in de steen zijn gekrast, in deze gevallen heel ondiep, nauwelijks 1 millimeter. Rotstekeningen zijn er in rood, bruin en wit. Rood treft men vooral aan in de grotten van de Noordkust en bij Canashito, tekeningen met wit zijn daar niet aanwezig. De combinatie van rood en wit, zoals te vinden in de Cunucu Arikok, is uniek voor het hele Caribische gebied. Onderzoek van de rode schilderingen gaf ijzeroxide aan (het bruin waarschijnlijk ook), het wit bleek kalk te zijn. In de grotten zijn de tekeningen vooral te vinden aan de ingangen en in de zalen waar licht in doordringt, zodat ze te onderscheiden zijn. Ook werd goede, gladde ondergrond gebruikt voor deze kunstwerken. Dat waren ook vaak de 'plafonds' van de grotten. Bij de grote basaltstenen werden de tekeningen in holtes en andere beschutte plaatsen gemaakt, waar ze het beste tegen zon, wind en regen beschermd waren.
Rotstekeningen zijn vaak te vinden in de buurt van archeologische vindplaatsen waar opgravingen zijn gedaan. Zij vormden blijkbaar een geheel. Soms betrof het tijdelijke woonplaatsen die weer in verband kunnen worden gebracht met de religieuze betekenis van de grotten met tekeningen.

Betekenis

De plekken waar rotstekeningen zijn gevonden, waren niet door indianen bewoond, maar hadden een religieuze en ceremoniële betekenis: shamans, indiaanse 'priesters', gaven door deze tekeningen uiting van hun beeld van de kosmos en van de wereld om zich heen: er zijn afbeeldingen in verschillende motieven en kleuren, antropomorfisch (van mensen), zoomorfisch (van dieren zoals vogels of vissen) en in geometrische, abstracte voorstellingen. Dit laatste komt het meest voor. Kleinere en meer ingewikkelde afbeeldingen zijn er in de grotten, terwijl de grotere op basaltblokken te vinden zijn, zoals die – meters hoog en in wit – in de holtes van de stenen van Ayo. Die afbeeldingen bestaan uit rechte of gebogen 'losse' lijnen en stellen geen duidelijk patroon voor.

De anthropomorfische tekeningen laten op mensen lijkende figuren, handen of gezichten zien, vooral in de grot van Guadarikiri. Een uitgebreide tekening is te vinden op een van de vele basaltblokken in de Cunucu Arikok, in het National Park. De afgebeelde figuren zouden belangrijke personen uit de indiaanse samenleving moeten voorstellen, zoals shamans, die druk bezig zijn met rituelen en ceremoniën waarin zij hun visoenen uitbeelden.
Zoomorfische afbeeldingen zijn er veel minder: de grot van Fontein heeft een enkele tekening en in Canashito zijn er een paar vage figuren te onderscheiden. In de grot van Guadarikiri zijn er meer, maar simpel en vaag. De meeste dierfiguren zijn op de grote basaltstenen te vinden, zoals in de Cunucu Arikok: onder andere vogels (een kolibrie), kikkers, vissen, leguanen en schildpadden. Eén van de tekeningen in het Parke Nacional Arikok is een opvallende: het lijkt op een soort zeehond of zeeleeuw, met de kop omhoog, steunend op de voorpoten. Henny Coomans, bioloog, meent in een artikel in 'Arubaans Akkoord' een in de vorige eeuw uitgestorven Caribische monniksrob te herkennen in deze tekening.
Geometrische of abstracte afbeeldingen laten zich moeilijker raden. Maar met een beetje fantasie kan men tot leuke interpretaties komen. Zo zie ik persoonlijk een afbeelding van een komeet (Halley's?) in één van de witte tekeningen uit de Cunucu Arikok. Daaronder duidelijk een zon en een extatisch dansende figuur. De sjamaan en zijn kosmische inspiratie?

Energielijnen

Jacobus van Lis, auteur van 'Bomen spreken' waarin hij het verschijnsel ley-lijnen of energielijnen op Aruba bespreekt (onder meer bij Alto Vista), heeft ook dergelijke energielijnen waargenomen vanuit de rotstekeningen in Ayo. Hij onderscheidt drie lijnen die hem een soort elektrische prikkeling bezorgen. Dat zijn mannelijke energielijnen, naast vier vrouwelijke energielijnen die hem meer een magnetische sensatie bezorgen. De plaats van samenkomst van die lijnen, bij het rotsblok met de tekeningen in Ayo, zou de sjamaan met zoveel energie hebben doordrenkt dat hij in trance de tekeningen daar heeft vervaardigd. Ook vermoedt Van Lis dat de lijnen die zich vanuit Ayo heel ver uitstrekken, kunnen samenvallen met de lijnen die in het onderzoek door archeologen zijn getrokken tussen verschillende plaatsen met rotstekeningen. Volgens hem voelden de indianen deze energielijnen ook en maakten hun tekeningen hierlangs.

Rotstekening in rood van een dansende sjamaan

Inventarisatie

Rotstekeningen hebben al heel vroeg de aandacht getrokken, nog voor er van archeologisch onderzoek sprake was. De eerste beschrijvingen van de tekeningen van Fontein door baron van Raders, gezaghebber van Curaçao en Onderhorigheden, dateren van 1827. Eind 19e eeuw kwam pater van Koolwijk met meer beschrijvingen en tekeningen. Hetzelfde deed pater van Euwen in het begin van de afgelopen eeuw. Pas in de jaren '50 kwam een specialist in rotstekeningen, Wagenaar Hummelink, naar het eiland om de vondsten van Van Koolwijk te documenteren. In de jaren '90 werd onderzoek verder uitgebreid door archeologen Aad Versteeg en Arminda Ruiz.
Voor de meest complete, digitale inventarisatie van tekeningen en hun exacte locatie hebben archeologen Aad Versteeg en Harold Kelly in de afgelopen jaren alle bekende en minder bekende tekeningen nogmaals geïnventariseerd, beschreven, gefotografeerd, gefilmd en met GPS de exacte locatie vastgelegd. Dit alles voor het aanleggen van een nationale archeologische site database. De resultaten zullen hopelijk binnenkort in boekvorm verschijnen.

Van de oorspronkelijke bewoners van ons eiland bestaat geen mondelinge of schriftelijke nalatenschap of overlevering. Maar wel tekeningen en schilderingen, kunst dus. Daar spreekt wel een verhaal uit, over religie, ceremoniën, afbeeldingen van de wereldbeleving van een indiaan en de visioenen van een sjamaan. Daarmee is dit het oudste erfgoed wat wij bezitten, afkomstig van onze 'verste voorvaderen', ook al heeft lang niet iedereen Indiaans bloed. Waard om te beschermen en te bestuderen!

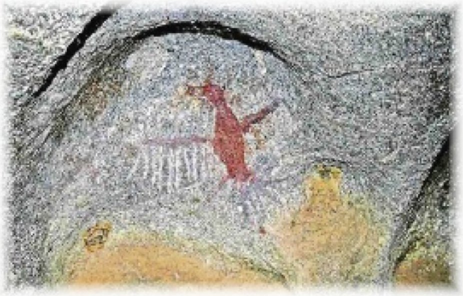

Kolibri, rotstekening in Cunucu Arikok

Rotstekening in wit, mogelijk een komeet?

Rotstekening van een monniksrob(?)